

Bosos 2-4

Analyse doelen Jonge Kind
peuters (pre-fase)

November 2022

Verantwoording

2022 SLO, Amersfoort

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Informatie

SLO

Postbus 502, 3800 AM Amersfoort

Telefoon (033) 4840 840

Internet: <http://jongekind.slo.nl>

E-mail: primaironderwijs@slo.nl

Inleiding

Aanbodsdoelen Jonge Kind

Op verzoek van het ministerie van OCW heeft SLO inhoudskaarten met aanbodsdoelen voor het jonge kind ontwikkeld. Ze brengen in kaart waaraan met jonge kinderen gewerkt kan worden, in de voorschoolse periode en in de eerste jaren van de basisschool. De aanbodsdoelen geven een richting waarin kinderen onderwerpen verkennen en ermee leren omgaan. Ze zijn samengesteld door SLO-specialisten op de verschillende leergebieden in samenwerking met experts en voorgelegd aan het onderwijsveld.

De inhoudskaarten met aanbodsdoelen Jonge Kind helpen pedagogisch medewerkers en leerkrachten om te komen tot een beredeneerd aanbod voor alle ontwikkelingsgebieden. Het doel is het inhoudelijk repertoire van de professionals te vergroten en versterken om zo een kwalitatief hoog aanbod aan jonge kinderen te bieden.

Volgsystemen Jonge Kind

Om de ontwikkeling van peuters en kleuters te volgen, te stimuleren en te registreren zijn er diverse kindvolgsystemen op de markt. Deze volgsystemen kunnen pedagogisch medewerkers en leerkrachten helpen bij het maken van inhoudelijk verantwoorde keuzes in het aanbod aan het jonge kind. Een aanbod dat zowel passend is voor kinderen met een achterstand als voor kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong.

Analyses van volgsystemen Jonge Kind

Sinds 2013 analyseert SLO in hoeverre de aanbodsdoelen vóórkomen in (veel gebruikte) volgsystemen Jonge Kind. Dit ook in opdracht van het ministerie van OCW. Bij deze analyses richt SLO zich op de doelen voor taal, rekenen-wiskunde, sociaal-emotioneel en bewegingsonderwijs zoals die op de inhoudskaarten staan beschreven. SLO wil met de analyse een objectief beeld geven. Daarom wordt elk volgsysteem steeds door meerdere analisten met een onderwijsachtergrond bekeken, voordat wordt bepaald of een doel aanwezig, niet aanwezig of deels aanwezig is. Dat betekent overigens niet dat een volgsysteem niet voldoet als doelen ontbreken: er kan door de uitgever bewust voor gekozen zijn om bepaalde doelen wel of niet op te nemen (zie reactie uitgever).

Analyserapportage per volgsysteem Jonge Kind

De analyserapportage vermeldt welke SLO-doelen Jonge kind wel en niet in beeld gebracht worden door het volgsysteem en kan daarmee behulpzaam zijn voor pedagogisch medewerkers en leerkrachten bij het kiezen van een volgsysteem dat past bij de eigen situatie.

Iedere rapportage bestaat uit drie delen. In het eerste deel geeft de uitgever een reactie op de uitgevoerde analyse en op de rapportage van de analyse. Het tweede deel is een objectieve beschrijving van het volgsysteem. In het derde deel worden de analyseresultaten in tabelvorm weergegeven met een eventuele toelichting op de analyseresultaten.

Alle analyserapportages worden op dezelfde wijze weergegeven en worden gepresenteerd op de website Jonge Kind van SLO (<http://jongekind.slo.nl>).

DEEL 1: Bosos 2-4

Reactie van de uitgever

Hier bieden we de uitgever de mogelijkheid om een reactie te geven op de uitgevoerde analyse(s) en op de rapportage van de analyse(s).

Taal	Vanuit jullie analyse willen wij aangeven dat we volgende onderdelen zullen toevoegen ter verduidelijking van een eerder onderdeel van de observatie: Observatiemoment 2.3: - Kan met gebaren aangeven hoe de peuter zich voelt. Observatiemoment 3.3: - Kan een gesprek voeren met kinderen/pedagogisch medewerker - Kan schaduwen van bekende voorwerpen/dieren herkennen.
Rekenen-wiskunde	De rekenen-wiskunde lijn wordt door ons ook nader bekeken en wij zullen n.a.v. de analyse de volgende onderdelen toevoegen: Observatiemoment 3.3: - Tellen van hoeveelheden (peuter kan op de vraag hoeveel is dat, spontaan tellen) Observatiemoment 3.9: - Tellen t/m 5 (in de juiste volgorde met materiaal) - De peuter kan de begrippen erbij/eraf tijdens spel toepassen.
Sociaal-emotionele ontwikkeling	We gaan er in BOSOS van uit dat zich veilig voelen een voorwaarde is om tot ontwikkeling te komen. Wij hebben n.a.v. de analyse geen verdere aanvullingen.
Bewegingsonderwijs	Wij hebben n.a.v. de analyse geen verdere aanvullingen.

DEEL 2: Bosos 2-4

Beschrijving

Titel	Bosos 2-4, het ontwikkelingsmodel voor peuters
Auteur(s)	Ellen Voogt; Harry Jansens
Uitgever	Kleuter-peuterpraktijk Ellen Voogt
Jaar van uitgave	2014
Doelgroep	Kinderopvang (kinderdagverblijven, peuterspeelzalen) van peuters van 2-4 jaar.
Samenstelling van het volgsysteem	Webbased ontwikkelingsvolgsysteem. BOSOS staat voor: Beredeneerd aanbod- Observeren- Signaleren- Opbrengst gericht-Specifiek voor jouw praktijk. Bosos bevat instrumenten om peuters op verschillende leeftijden/momenten te observeren en de gegevens daarvan te registreren, mogelijkheden om de observaties te analyseren en rapportages samen te stellen.
Doorgaande lijn	Voor kleuters is het pakket Bosos groep 1-2 verkrijgbaar. De doelen van het eerste observatiemoment (4.3 jaar) hierin komen overeen met de laatste observatie bij Bosos 2-4. Beide systemen kunnen aan elkaar gekoppeld worden.
Geanalyseerde onderdelen	De drie observatielijnen: ontwikkelingslijn 1 (visueel-motorische ontwikkeling), ontwikkelingslijn 2 (cognitieve- en taalontwikkeling) en ontwikkelingslijn 3 (sociaal-emotionele ontwikkeling). Deze lijnen lopen van 9 maanden tot 3 jaar en 9 maanden. In het systeem is dit opgedeeld naar het invoeren van observaties van 0-2 jaar en van 2-4 jaar.
Uitgangspunten en doelstellingen van het volgsysteem	"Het doel van Bosos is: komen tot een beredeneerd aanbod door gericht observeren en signaleren en opbrengsten goed in kaart brengen die specifiek zijn voor de dagelijkse praktijk." "In de peuterspeelzalen en kinderdagverblijven wordt de grondslag gelegd voor de verdere ontwikkeling van een kind. Daar wordt voor het eerst voorsprong of juist achterstand in de ontwikkeling geconstateerd. Bosos wil dat die ontwikkeling zo duidelijk en zorgvuldig mogelijk in

	kaart gebracht wordt en integreert daarom de diverse zorgonderdelen, namelijk: • observaties gebaseerd op de leerlijnen op sociaal-emotioneel, visueel-motorisch en cognitief/taal gebied; • de ontwikkelingslijnen zijn gebaseerd op de leerlijnen voor peuters bij het Seminarium voor Orthopedagogiek en in 'Wat kan een kind op welke leeftijd?' beschreven in Mens en Gezondheid en de startkwalificaties van groep 1; • integratie met de Cito-screenings voor peuters op taal en rekenen, indien de Cito's op de peuterspeelzaal ingezet worden; • zichtbaar maken van de leeropbrengsten op groepsniveau op een eenvoudige manier; • duidelijk groepsoverzichten als basis voor de analyse van het aanbod; • de zorg duidelijk zichtbaar voor pedagogische medewerkers, begeleider, directie en ouders; • voorbeeld van een groepsplan voor peuters; • duidelijk beleid bij overgang naar de basisschool. Op basis van deze zorgvuldige werkwijze kan de pedagogische medewerker juiste beslissingen nemen die voor de toekomst van een kind van essentieel belang zijn."
Korte beschrijving van visie op het jonge kind zoals aangegeven in het volgsysteem	"Al op de peuterspeelzaal en in het kinderdagverblijf wordt bij kinderen de grondslag gelegd voor de verdere ontwikkeling op alle gebieden. Daarom is het belangrijk dat die ontwikkeling zo duidelijk en zorgvuldig mogelijk wordt gevolgd en zo concreet mogelijk in kaart wordt gebracht. Op basis van deze zorgvuldige werkwijze kan de leidster beslissingen nemen die voor de toekomst van een kind van essentieel belang zijn. Daarvoor moeten diverse zorgonderdelen worden geïntegreerd."
Inhoud	Bosos 2-4 onderscheidt vijftien ontwikkelingslijnen-observatielijnen, die geclusterd zijn in drie hoofdontwikkelingslijnen: visueel-motorische ontwikkeling; cognitieve en taalontwikkeling en sociaal-emotionele ontwikkeling. Elke ontwikkelingslijn bevat meerdere observatie-items. BOSOS bevat analyse- en rapportagemogelijkheden. Ook zijn er acties en tips per ontwikkelingslijn en een format voor een groepsplan.

	Het instrument bevat handleidingen voor de verschillende gebruikers (pedagogisch medewerker/leidster, begeleider, directie en beheerder) en voor de verschillende onderdelen.
Aspecten taalontwikkeling	De cognitieve en taal-ontwikkelingslijn kent de volgende observatielijnen: • auditieve waarneming; • geheugen; • taalgebruik en taalbegrip (passief en actief); • taal/denken; • rekenbegrip.
Aspecten rekenontwikkeling	Rekenbegrip is onderdeel van de ontwikkelingslijn cognitieve en taal-ontwikkeling. Er is hierbij geen verdere onderverdeling.
Aspecten sociaal-emotionele ontwikkeling	De ontwikkelingslijn sociaal-emotionele ontwikkeling onderscheidt zeven observatielijnen: • emotionele ontwikkeling; • sociale ontwikkeling; • redzaamheid; • zelfstandigheid; • kringactiviteiten; • spelontwikkeling; • werkhouding.
Aspecten bewegingsonderwijs	Grove en fijne motoriek.
Werkwijze	De gegevens van de kinderen worden ingevoerd bij het onderdeel intake. Naast officiële gegevens worden ook omstandigheden en gebeurtenissen uit de eerste levensjaren vastgelegd. De leidster krijgt elke maand een mailtje met de namen van de kinderen die ze die maand moet observeren. De observaties aan de hand van de ontwikkelingslijnen vinden plaats bij 9 maanden, 1.3, 1.9, 2.3, 2.9, 3.3 en 3.9 jaar. Tussentijdse observaties vinden halfjaarlijks plaats bij 0.6, 1.0, 1.6, 2.0, 2.6, 3.0 en 3.6 jaar, bij doelen die eerder nog niet behaald waren. Doelen die dan nog niet behaald zijn, krijgen de vermelding 'actie gewenst'. Er zijn twee observaties mbt het wennen (tussen 2 en 2.3 jaar).

	Bij de overgang naar de basisschool (4 jaar) worden de observaties van 3.9 jaar herhaald.
Aanwijzingen voor registratie	Van elk observatie-item moet worden aangegeven of de leerling het wel ('ja' aanvinken) of niet ('nee' aanvinken) beheerst. Het systeem geeft dit dan met rood of groen aan. Bij de ontwikkelingslijnen worden toelichtingen en korte aanwijzingen voor observeren gegeven.
Aanwijzingen voor hulp bij gesignaleerde problemen	Via de rapportage per observatiemoment kan de leidster zien hoeveel kinderen in de groep bepaalde doestellingen niet hebben gehaald. Dan kan zij eventueel onderzoek doen naar het aanbod in de peuterspeelzaal of kinderdagverblijf. Er kunnen ook rapportages per leerling gemaakt worden. Dan worden alle doelen per observatiemoment per ontwikkelingslijn in beeld gebracht met daarbij of het doel is behaald of niet. Met behulp van dit ontwikkelingsvolgmodel kan de leidster het aanbod gericht afstemmen op het individuele kind en op de totale groep. Er worden geen concrete aanwijzingen hiervoor gegeven. Bosos bevat een module voor het maken van groepsplannen.
Opmerkingen	Gegevens uit Bosos 2-4 kunnen ingelezen worden in Bosos groep 1-2.

DEEL 3: Bosos 2-4

Tabel met analyseresultaten op SLO-doelen

Legenda:		
■	=	aanwezig
▣	=	gedeeltelijk aanwezig
□	=	niet aanwezig
n.v.t.	=	niet van toepassing

Taal

(INHOUDSKAART AUGUSTUS 2020)

Mondelinge taalvaardigheid		
Woordenschat en woordgebruik	Uitbreiden van de receptieve woordenschat	■
	Uitbreiden van de productieve woordenschat	■
	Gebruiken van nieuwe woorden in andere situaties	□
	Gebruiken van steeds meer verschillende en complexere woorden	▣
	(Nieuwe) woorden vormen	□
Spoken <i>Vloeiendheid, verstaanbaarheid en grammaticale beheersing</i>	Uitspreken van alle klinkers en medeklinkers in een woord, zoals ook onbeklemtoonde lettergrepen en alle achter elkaar staande medeklinkers	■
	Klanken vormen met het Nederlandse klanksysteem	■
	Zinnen vormen	■
	Vertellen op een begrijpelijke en verstaanbare wijze	■
	Beschrijven van iets of iemand uit de eigen omgeving met gebruik van losse woorden of eenvoudige zinnen	■
	Uitvoeren van eenvoudige, korte spreektaken met het doel om te amuseren of informeren	■

Non-verbale communicatie en visuele ondersteuning	Gebruiken van gebaren en mimiek om boodschappen te ondersteunen	☐
	Vertellen aan de hand van (zelf meegenomen) materiaal	☒
Toelichting <i>Het item 'Gebruiken van steeds meer verschillende en complexere woorden' is gedeeltelijk gescoord omdat het in de observatiepunten gaat om het hebben van een gevarieerde woordenschat.</i>		
Luisteren	Ontwikkelen van verhaalbegrip	☒
	Luisteren naar en begrijpen van uitleg over activiteiten en taken	☒
	Luisteren naar en begrijpen van instructie(-s)	☒
	Luisteren naar en begrijpen van een verhaal (eenvoudige chronologische structuur met korte zinnen)	☒
	Luisteren naar liedjes en versjes	☒
	Luisteren naar eenvoudige voorstellingen, belevenissen van volwassene of kind	☐
	Luisteren naar en begrijpen van gesproken tekst op radio, tv en internet	☐
	Samenvatten van wat wordt verteld	☐
	Evalueren van wat wordt verteld	☐
Toelichting -		
Gesprekken voeren	Gesprekjes voeren met de leidster en/of een ander kind	☒
	Uiten van een mening en deze vergelijken met de mening van anderen	☐
	Beantwoorden van verschillende type vragen met korte taaluitingen en eventueel ondersteunt door gebaren	☒
	Stellen van vragen om ergens meer over te weten te komen of hulp te krijgen	☒
	Kennismaken met enkele gespreksregels	☒

	Gebruiken van gebaren en mimiek om gespreksbijdragen te ondersteunen	☐
	(Spontaan) reageren op een ander kind of de leidster	☒
Toelichting <i>Het item 'Gesprekjes voeren met de leidster en/of een ander kind' is gedeeltelijk gescoord omdat er geen observatiepunten zijn gevonden die expliciet ingaan op de wederkerigheid van het gesprekjes voeren. Wel over adequaat reageren, vragen stellen, interesse tonen in, maar dat lijkt vooral éénrichting te zijn.</i>		

Aanvankelijk lezen		
Leesplezier	Ontwikkelen van leesplezier vanuit een rijke leesomgeving	☒
	Meeleven met prentenboeken (leesbeleving)	☒
	Genieten van voorgelezen versjes, gedichtjes, rijmpjes of verhalen	☒
Toelichting -		
Oriëntatie op verhaal en tekst	Bladeren door (prenten-)boeken	☒
	Ontdekken dat illustraties ook een verhaal vormen	☒
	Herkennen van (bekende) veelvoorkomende pictogrammen	☐
	Herkennen van verschillende vormen van schriftelijke communicatie uit de eigen leefwereld	☐
	(Mondeling) reageren op 'tekst' met blijk van herkenning, waardering en eigen mening	☒
	Ontdekken dat er verschillende soorten schriftelijke bronnen zijn	☐
Toelichting -		

Fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe	Spelen met klanken (fonemen) en symbolen	☐
	Bewust worden van klanken in woorden	☒
	Spelen van spelletjes rond taal	☐
	Ontdekken van relaties tussen klanken en letters in een speelse context	☐
	Ervaringen opdoen in rijmen	☐
	Herkennen van symbolen	☐
Toelichting -		

Aanvankelijk schrijven		
Oriëntatie op geschreven taal	Interesse tonen in geschreven taal	☒
	Ontdekken dat tekens gebruikt worden om iets te vertellen	☐
	Ervaren dat tekenen en tekens mogelijkheden bieden tot communicatie	☒
	Naschrijven, stempelen of typen van letters en woorden	☐
	Spelen met letters en woorden	☐
	Verskil ontdekken tussen 'schrijven' en 'lezen'	☐
	Verkennen van schrijven (krabbels), vooral via tekenen, krabbelen, letterachtige vormen, letter-/tekenreeksen	☒
Toelichting -		

Taalbeschouwing		
	Op speelse wijze bezig zijn met taal	☐
	Bewust worden van het eigen taalgebruik	☐
	Bewust worden dat je over taal kunt praten	☐
Toelichting -		

GETALLEN: Getalbegrip		
Telrij	Noemen van namen van telwoorden	■
	Opzeggen van stukjes telrij (akoestisch tellen)	□
Toelichting <i>Het item 'Opzeggen van stukjes telrij (akoestisch tellen)' zou in Bosos kunnen vallen onder 'doet actief mee met telversjes', maar het is even de vraag wat er onder actief mee doen wordt verstaan.</i>		
Hoeveelheden	Tellen van kleine hoeveelheden	□
	Synchroon tellen	□
	Leggen van één-op-één relaties door voorwerpen aan elkaar te koppelen, bij elkaar te leggen of te verbinden	□
	Vergelijken van kleine hoeveelheden 'op het oog' of door gelijke rijtjes te maken; en vergelijken van grotere hoeveelheden met groot verschil in aantal 'op het oog'	□
	Omgaan met begrippen rond hoeveelheden	□
	(Her)kennen van kleine groepjes (2 of 3) zonder tellen	■
	Nadenken over de functie van tellen en de betekenis van telwoorden	□
	Nadenken over begrippen als (heel) veel en (heel) weinig	□
Toelichting <i>De items die gedeeltelijk zijn gescoord, komen in Bosos niet expliciet voor. Tellen van kleine hoeveelheden en synchroon tellen kunnen vallen onder 'het begrijpen van de relatie tussen tellen en hoeveelheid'. Onder het item 'het leggen van één-op-één relaties door...' is gedeeltelijk gescoord omdat we vermoeden dat het om hetzelfde gaat als bedoeld in Bosos onder 'kent het begrip één voor één en kan dit al handelend uitvoeren'. Maar in onze ogen is één-voor-één niet hetzelfde als één-op-één.</i>		

Getallen	Herkennen en benoemen van enkele cijfers en getallen	■
	Verkennen van cijfers en getallen die in het dagelijks leven gebruikt worden	□
Toelichting -		
Relaties tussen telrij, hoeveelheden en getallen	Ontdekken dat getsymbolen, tellen, telwoorden en hoeveelheden iets met elkaar te maken hebben	□
Toelichting <i>Het item is gedeeltelijk gescoord omdat de getsymbolen niet genoemd worden in Bosos. Wel 'het begrijpen van de relatie tussen tellen en hoeveelheid'.</i>		

GETALLEN: Bewerkingen		
	Ervaring opdoen met optellen en aftrekken door steeds een voorwerp (of persoon) erbij of eraf te halen en te beseffen dat het eentje meer of minder wordt	□
	Ervaring opdoen met het 'eerlijk' verdelen	□
	Omgaan met begrippen rond optellen, aftrekken en verdelen	□
Toelichting -		

METEN EN MEETKUNDE: Meten		
Lengte, omtrek en oppervlakte	Vergelijken op lengte	☐
	Voorwerpen sorteren op basis van lengte	☐
	Omgaan met begrippen rond meten	■
	Vergelijken en ontdekken van tegenstellingen en omgaan met begrippen daarbij	■
	Meten van eigen lichaamslengte	☐
Toelichting -		
Inhoud	Vergelijken op inhoud	☐
	Ervaring opdoen met inhouden door vullen, overgieten en leegmaken	☐
	Ervaring opdoen met begrippen rond inhoud	☐
	Vergelijken en ontdekken van tegenstellingen en herkennen van begrippen	☐
Toelichting -		
Gewicht	Ontdekken en onderzoeken van wat zwaar, heel zwaar en licht is en deze begrippen herkennen	■
	'Tillen' en 'wegen' van verschillende voorwerpen en vergelijken wat zwaarder is of het zwaarst en wat lichter is of het lichtst en deze begrippen leren herkennen	☐
	Ervaring opdoen met meten van gewicht met informele 'weeginstrumenten' en maten	☐
Toelichting -		
Tijd	Verkennen van de indeling en het verloop van de dag (dagritme) en de namen voor de verschillende momenten.	☐
	Navertellen van gebeurtenissen in de juiste volgorde	■

	Gesprekjes voeren waarin begrippen voorkomen die te maken hebben met tijdsbeleving en tijdsbesef	☐
	Ontdekken van de functie van een klok	☐
Toelichting -		
Geld	Omgaan met (en imiteren van) kopen, verkopen en betalen	☐
	Kennismaken met geld (munten en biljetten) en ervaren dat het een betaalmiddel is	☐
	Ervaring opdoen met begrippen rond geld	☐
Toelichting -		

METEN EN MEETKUNDE: Meetkunde		
Oriënteren in de ruimte	Ervaring opdoen met meetkundige begrippen	■
	Vertellen over situaties en voorwerpen en waar deze zich bevinden	■
	Gesprekjes voeren over concrete voorwerpen en situaties die niet direct zichtbaar zijn (voorstellingsvermogen)	☐
Toelichting -		
Construeren	Construeren met vrij constructiemateriaal	■
	Construeren met meetkundig constructiemateriaal en ook nabouwen	■
	Ontwerpen van mozaïek- en kettingpatronen	■
	Construeren met papier (vouwen) en op papier	◻
Toelichting <i>Het item 'Construeren met papier (vouwen) en op papier' is gedeeltelijk gescoord omdat het alleen <u>op</u> papier is en niet <u>met</u> papier.</i>		

Opereren met vormen en figuren	Onderzoeken van eigenschappen van voorwerpen en op basis van een eigenschap sorteren (classificeren)	■
	Onderscheiden en benoemen van meetkundige vormen	■
	Spelen/experimenteren rond zon en schaduw met vormen en figuren	☐
	Experimenteren met spiegels en spiegelen	☐
Toelichting -		

Verhoudingen		
	Experimenteren met verhoudingen	☐
	Gesprekjes voeren over verhoudingen	☐
Toelichting -		

Verbanden		
	Omgaan met symbolen en pictogrammen in een dagplanning	☐
	Samen experimenteren met het maken van een beelddiagram	☐
Toelichting -		

Sociaal-emotionele ontwikkeling

(ONTWIKKELINGSKAART NOVEMBER 2022)

Emotionele competenties		
Zelf (zelfbeeld)	Ontdekken van gevoelens en emoties van zichzelf	■
	Ontdekken van de eigen kwaliteiten en krachten	□
	Ontdekken van verschillen tussen zelf en ander	■
Toelichting <i>Het item 'Ontdekken van de eigen kwaliteiten en krachten' is gedeeltelijk gescoord omdat er geobserveerd wordt op 'het gevoelig zijn voor lof en kritiek'. Het ontdekken van eigen kwaliteiten is geen logisch gevolg van het gevoelig zijn voor lof/kritiek.</i>		
Zelfsturing (zelf- management)	Grip krijgen op (eigen) gevoelens	■
	Bijsturen/stoppen van ongewenst gedrag	■
	Uitvoeren van eenvoudige opdrachten en/of doelen	■
Toelichting -		
Relaties (sociale vaardigheden)	Plezier beleven in het omgaan met een ander	■
	Spelen naast of met andere kinderen	■
	Ontdekken wat het vraagt om in een groep deel te nemen	■
	Open staan voor oplossingen bij conflicten	■
Toelichting -		

Sociale competenties		
De ander (besef van de ander)	Open staan voor de emoties van een ander	☐
	Deel uitmaken van een groep	☒
	Inschatten van het gedrag van een ander	☒
Toelichting -		

Morele competenties		
Kiezen (keuzes maken)	Maken van een keuze	☒
	Zelf willen doen	☒
Toelichting -		

Bewegingsonderwijs

(INHOUDSKAART DECEMBER 2021)

Balanceren	Lopen in balans	■
	Rijden in balans	■
	Glijden in balans	□
	Zitten in balans	□
Klauteren	Met handen en voeten steunpunten zoeken bij het klauteren	□
Springen	Afzetten om te springen	■
Over de kop gaan	Om lengteas draaien en stoppen	□
Zwaaien	Meebewegen tijdens de zwaai	□
Toelichting -		

Mikken	Bal met vaart wegspele	■
	Gericht rollen of werpen	■
Jongleren	(Over-)rollen dat de bal goed ontvangen kan worden	□
Tikspelen	Weglopen van een tikker (pakker)	□
Toelichting <i>'Weglopen van een tikker (pakker)' is gedeeltelijk gescoord omdat wel is opgenomen 'tijdens het rennen van richting kunnen veranderen'. Dat kan plaatsvinden bij het uitvoeren het tikspel, maar het wordt niet expliciet benoemd.</i>		

Bewegen op muziek	Bewegingen maken op muziek	■
Toelichting -		